

ET KAKKELFUND I LYNGE FRA CA. 1600.

Af

Niels P. Larsen.

 Efteraaret 1933 fandtes ved Anlæg af en Roekule paa Bækkelundgaardens Mark i Lyngø ca. 100 Alen syd for Alderdomshjemmet en Del *Kakler*, der takket være Ejeren, Gdr. Niels Pedersens Interesse for vore gamle Fortidsminder, blev reddet for Efterverdenen. Niels Pedersen forstod straks, da man gravede de første glaserede og med Billeder eller Mønstre forsynede Kakler frem, at her var noget, som muligvis havde Betydning. Han viste mig de første Fundsager, der ikke var til at tage Fejl af. Kaklerne, hvoraf flere, som jeg ikke havde set Mage til før, var et meget værdifuldt Supplement til de faa Kakler, der findes paa vore Museer.

Senere har vi ransaget Fundstedet indgaaende og yderligere fundet en Del.

Som maaske bekendt, har *Kakkelovn* faaet Navn af *Kaklen*. Fra det aabne Ildsted, *Arnen*, inde i „Røgstuen“ med *Lyren* i Taget, hvorigennem Røgen trak ud, over „Røgovnen“, *Skorstenen* eller „Pejs“ eller *Kamin*, naaede man før eller senere til Ovn

bygget af *Lerkakler*. Allerede i Middelalderens Midte begyndte man at opsætte Ovne af Kakler. „Pottkakkelovnen“ dannet helt eller delvis af Lerpotter med

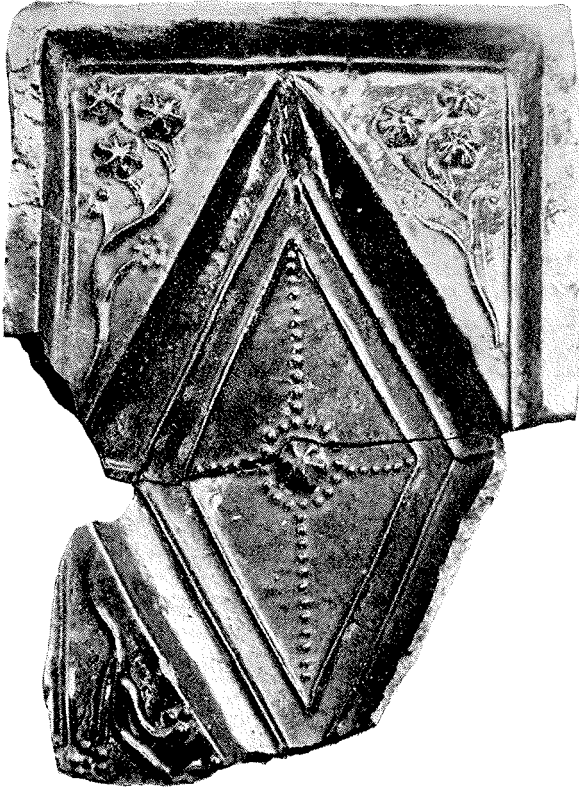

Fig. 1. Lyngfundet.

Aabningen udad (undertiden var Ovnen dannet af Sten kun med et Par Potter til at varme Hænderne i) var vel den mest praktiske Form, men den tilfredsstillende ikke den mere forfinede Smag, der krævede

noget for Øjet ogsaa. Derfor fandt Pottemagerne paa at fremstille — med Henblik paa de gennem ældre Middelalder anvendte ornamenterede og glasserede Gulv- og Vægfliser af Ler — Lerkakler med eller uden Glasur og med eller uden Billeder eller Mønstre.

Fig. 2. Lyngefundet.

Den første Glasur, man anvendte, var *Bly-Glasuren*, der allerede blev brugt i den ældre Middelalder, hvad man kan se paa Fliser fra Sorø Kloster, der findes i Cellen i Klosterporten. Senere — her i Danmark i Slutningen af 16. Aarhundrede — gik man over til den fine *Tin-Glasur*, der har skabt *Majolikaen* og *Fajancen*.

Lyngefundet fremviser kun Bly-Glasur, mens de to Næstvedfund: „Sandbakkefundet“ og „Farvergadefundet“ ogsaa fremviser Tin-Glasur.

En enkelt Kakkal i Lyngefundet er „begittet“ med Pibeler, d. v. s. Lerskærven er paastrøget en tynd Lervælling, hvorpaa Blyglasuren er lagt. Andre synes paastrøget en rødlig Lervælling af omtrent samme Farve som Lerskærven. Den saakaldte „Behautning“, en paa Lerskærven paalagt tynd Plade af fintslømet Ler, synes ikke at forekomme.

Nogle Brudstykker af helt *flade* Kakler med grøn Blyglasur er muligvis de ældste. (Fig. 6).

En omtrent hel Kakkelfund (der findes flere Brudstykker af samme Slags) er forsynet med et dybt

Fig. 3. Lyngfundet.

indgravet Dobbelt-Trekant Ornament med en Stjerne i Midten, mens der i alle fire Hjørner er Blomsterornamenter. Kaklen er paalagt mørkegrøn Blyglasur. Den synes deformeret i Brændingen. (Se Fig 1).

En smal Kakkelfund (Fig. 2) har en fantastisk nøgen

Mandsfigur. Den ser helt østerlandsk ud. Glasuren er lysegrøn.

I Næstved har man fundet en lignende, men Lyngefundets Figur er finere udført.

En bred Kakkal med lysegrøn Blyglasur (Fig. 3) har en meget ejendommelig Fremstilling; en Person, vistnok Kvinde, ses ridende paa en Vædder gennem en monumental Port med Søjler og Buer.

I Næstved har man en lignende Kakkal, men uden

Fig. 4. Flad Kakkal, lysegrøn Glasur og med en knælende, nøgen Figur.

Vædder. En Kakkal i det lille Museum paa Antvorskov er muligvis analog med Lyng-Kaklen.

Paa et Brudstykke af en bred Kakkal læses: KVRFVRS (Kurfyrst); der har øjensynlig været to Figurer ved Siden af hinanden.

Endvidere fandtes en Mængde Brudstykker, særlig af brede Kakler, dybt indgravede, men kun med Streg-Ornamenter og uden Glasur.

Hele Fundet blev gjort paa faa Kvadratmeter og ganske lidt under Pløjelaget.

Fundstedet er mærkeligt. Man fristes til at spørge:

hvorledes er disse Kakler komne her? Der er vel kun to Muligheder. Enten stammer Lyngfundets Kakler fra et Pottemagerværksted i Lyng eller ogsaa fra en nedrevet Bygning her.

For det første taler de mange *forskellige* Kakler, der er henkastede paa samme Sted. De fundne Kakler maa vel nemlig have tilhørt flere forskellige Kakkellovne. Og hvilket Hus i Lyng har været saa fint udstyret i Tiden ca. 1600?

Fig. 5. Flad Kakkel, „begittet“ og med Ornament.

I Middelalderen havde Sorø Kloster en *Ladegaard* i Lyng. Kan den senere have været Sæde for een eller anden Autoritet? Eller er Lyng Ladegaard ved Reformationen gaaet over til at være Præstegaard? En almindelig Præstegaard paa den Tid kan vel ikke tænkes at have haft saa mange fine Kakkellovne?

Der er endvidere ikke noget i Vejen for, at de fundne Kakler kan være Vraggoods fra et Pottemagerværksted paa Stedet, thi ingen fuldstændig hele Kakler fandtes, Fig. 1 endog deformeret i Brændingen, og *alle* Kakler med Undtagelse af Fig. 2 havde ikke

den mindste Antydning af mere eller mindre sod- eller røgsværtet Bagside. I denne Retning viser vel ogsaa vore Gravninger lige vest for Fundstedet, idet vi her mødte ca. 1 m Kulturlag i to forskellige Gruber. Den nederste halve Meter bestod af forbrændte Partikler, hvoriblandt en Mængde sammenbrændte Lerslagger, hvoraf nogle med noget der lignede Glasur.

Det er bemærkelsesværdigt, at der spredt over en stor Del af Marken fandtes andre sammenbrændte Slagger af meget stor Vægtfylde. Kan det være Rester fra *Jærnvinding*?

Fig. 6.
Formentlig
Rest af en
gotisk Kakkal.

Enkelte Kakler har Lighed med Næstved-Kakler, men i det store og hele kan Lyng-Kaklerne ikke siges at være i nær Familie med Næstved-Kaklerne.

Det eneste, der taler mod et Pottemagerværksted i Lyng, hvorfra de fundne Kakler kan være udgaaede, er, som d'Hr. Direktør Kähler og Keramikeren Tirslund, Næstved, har gjort mig opmærksom paa, at der ikke blev fundet noget af det sædvanlige Affald fra et Pottemagerværksted. Fremtiden vil maaske klare dette Spørgsmaal.

Bækkelundsgaardens Jord er rig paa Minder om Bosættelserne her gennem Tiderne. For et Par Aar siden fandtes ved Dræningsarbejde en Del itubrudte Flinteredskaber, Lerkarskaar samt en Benperle fra yngre Stenalder, som jeg har ment at kunne karakterisere som Affald fra en Boplads. De var henkastede ved Foden af en lille Skraaning.

Et Kakkefund i Lyngø.

95

En Mængde smaa *Brandpletter* spredt over Markerne er draget frem af den nuværende Ejer. De tilhører formentlig Jernalderen.

Overalt paa Markerne findes Lerkarskaar fra Stenalder og Jernalder.

Endvidere fortæller Munkemurstensrester og Bygningsgrunde af Graasten flere Steder om Bebyggelse i Middelalderen.

Sorø, 1934.
